

Det ser mörkt ut

Under högkonjunkturen 1969—70 försämrades Sveriges konkurrenskraft och bytesbalansen fick ett rejält underskott. Regeringen beslöt att föra en stram politik för att tvinga in vår pris- och kostnadsutveckling i lugnare banor. De risker detta kunde få för sysselsättningen skulle mötas med selektiva åtgärder. Denna sannolikt kloka och välplanerade politik blev alltför hård redan från början av 1971 genom att hushållssparandet steg kraftigt samtidigt som kommuninvesteringarna föll och en kraftig lageravveckling inträffade. Trots dessa stora efterfrågebortfall förblev stabiliseringspolitiken försiktig och pris- och kostnadsstegringen hölls kraftigt tillbaka till priset av stagnation. I vår omvärld gick konjunkturen raskt uppåt hand i hand med en accelererande inflation som under 1973 och 1974 nådde rekordnivåer. De avtalsenliga lönerna i Sverige hade fastställts i ett treårsavtal för hela perioden 1971—73 under förväntningar om en väsentligt lägre världsinflation.

Följden av låg efterfrågan och långsam kostnadsstegring i Sverige samtidigt med snabb konjunkturuppgång och häftig inflation i omvärlden blev ett kraftigt omslag till stora överskott i bytesbalansen och snabbt stigande lönsamhet under 1973. Under intryck av oljekrisen ingicks ett lågt ettårsavtal för 1974 på den svenska arbetsmarknaden. Under 1974 började visserligen världskonjunkturen gå ned. Den internationella inflationstakten förblev emellertid tills vidare hög och den svenska verkstadsindustrins export fortsatte på hög nivå. Båda företeelserna är normalt fördröjda i förhållande till högkonjunkturtoppen på detta sätt.

Resultatet blev självfallet mycket hög lönsamhet under 1974. Lönsamhetssiffrorna droppade in under hösten detta år, när avtalsförhandlingarna började. Under intryck av dessa siffror och på grundval av förväntningar om fortsatt snabb världsinflation och om en snabb vändning uppåt av världskonjunkturen ingicks ett tvåårsavtal på den svenska arbetsmarknaden. Löneökningarna blev givetvis mycket höga, över 40 procent för perioden. Det som sedan hände varnade SNS konjunkturråd för i december 1974: "Risken kan inte helt uteslutas att den internationella inflationen bryts under 1975 genom att flertalet viktiga industriländer underlåter att stimulera sina ekonomier och samtidigt tillgriper restriktioner på importen och fortsätter att subventionera exporten. I det läget skulle löneavtal ingångna på grundval av förväntningar om en fortsatt snabb världsinflation kunna ställa den svenska ekonomin i en mycket svår situation. Vi skulle då ha byggt in i ekonomin ett kostnadsläge som inte vore förenligt med upprätthållande av jämvikt i betalningsbalansen."

Det scenariot förverkligades och där står vi nu. Vi har ett orimligt högt

kostnadsläge vid gällande D-markkurs och avtalsresultatet för 1977 kommer sannolikt att förvärra det ytterligare. Under nästa år kommer kostnadsläget att börja slå igenom på allvar i form av fallande marknadsandelar för svensk industri både utomlands och här hemma. Världskonjunkturen går visserligen trevande uppåt men lär inte helt kunna kompensera effekten på bytesbalansen av förlorad konkurrenskraft. Bytesbalansunderskottet blir säkert lika stort som i år.

Vad skall regeringen då göra? Upprepa politiken från 1971—73, dvs strama åt här hemma och uthärda kritiken från oppositionen, medan omvärlden går i kapp oss kostnadsmässigt och den internationella högkonjunkturen drar i gång exporten och sluter bytesbalansgapet vid full sysselsättning framåt hösten 1979? Förutsättningarna för den politiken är mycket sämre nu än vid årsskiftet 1970/71. Vi börjar i ett mycket högre relativt kostnadsläge och har alltså mycket längre väg att gå. Världsinflationen är nu i avtagande i stället för tvärtom. De ekonomiska tungviktarna Förenta staterna och Västtyskland eftersträvar en långsam konjunkturuppgång och våra viktiga exportmarknader Storbritannien och Danmark kommer att göra allt för att hindra en snabb importökning.

En upprepning av 1971—73 kräver därför en ganska osannolik förening av gynnsamma händelser. Om vårt kostnadsläge inte är riktigt så dåligt som det ser ut i dag, om både den amerikanska och den västtyska politiken blir kraftigt expansiv mycket snart och leder till stora importökningar och prisstegringar, om avtalet för 1977 blir mycket lågt och löneglidningen näst intill noll, ja då kanske det går. Men om det går som det ser mest sannolikt ut att det skall göra i dag, då stiger siffrorna för varsel, friställningar, nedläggningar och konkurser till orimliga nivåer under 1977. Det läget kräver en ekonomisk politik som direkt förbättrar den svenska industrins konkurrenskraft. Det medlet heter devalvering och fungerar vanligen som Döbelns medicin. Den hjälper oss på benen för ett tag, men sedan blir det sjufalt värre. Då är vi framme vid den engelska och danska situationen. Det ser mörkt ut.

